

Voorzitter

landbouwer te Poortvliet toen hij geroepen werd tot het lidmaatschap van de Eerste Kamer. Tegen het eind van het lidmaatschap werd hij ook lid van de gemeenteraad van zijn woonplaats. In de Eerste Kamer vervulde hij het voorzitterschap van zijn fractie van 9 maart 1965 tot 25 september 1966.

Veel van zijn belangrijke nevenfuncties lagen op het gebied van de landbouw en de infrastructuur. Zo was hij onder andere vice-voorzitter van het Koninklijk Nederlands Landbouw Comité, voorzitter van de Zeeuwse Landbouw-Maatschappij en voorzitter van de Landbouw Coöperatieve Centrale voor Zuid-West-Nederland. Daarnaast was hij geruime tijd lid van de Raad voor de Waterstaat.

Hij bewoog zich ook op het internationale vlak, en wel als lid van de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad en voorzitter van de technische commissie van de Conférence Européen d'Agriculture.

Na zijn lidmaatschap van de Eerste Kamer werd hij Kamerheer in buitengewone dienst van Hare Majesteit de Koningin.

In de Eerste Kamer hield hij zich vooral bezig met landbouw en visserij, verkeer en waterstaat, maar ook met economische zaken, financiën en sociale zaken. Zijn maidenspeech op 21 mei 1957 betrof de begroting van het Ministerie van Financiën.

De Eerste Kamer herdenkt uw echtgenoot als een man die zijn krachten mede in dienst heeft gesteld van de gemeenschap gedurende de belangrijke periode van wederopbouw en herstel van ons land na de Tweede Wereldoorlog en de periode daarna, waarin de overlegeconomie die ons land een stevig fundament gaf voor toekomstige welvaart, werd gevestigd.

Hij ruste in vrede."

Ik verzoek u enkele ogenblikken stilte in acht te nemen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst, die in de

zaal ter inzage ligt. Op die lijst heb ik voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van de vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Aan de orde is de behandeling van de volgende **voorstellen van de commissie voor de Verzoekschriften**:

- adres van G.J.C. Paymans te Drunen betreffende de handelwijze van de belastingdienst (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. XLVI);
- adres van B. Roeper te Amsterdam betreffende gedeeltelijke kwijschelding van een aanslag inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. XLVII);
- adres van C.L. te T. betreffende kwijschelding van een vordering van de ouderbijdrage voor uit huis geplaatste pleegkinderen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. XLVIII);
- adres van H.L. te S. betreffende kwijschelding van aanslagen inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. XLIX);
- adres van G. Veldhuis te Arnhem betreffende een betalingsregeling voor een aanslag inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. L);
- adres van J.M.J. Noteborn-Schmets te Gulpen betreffende kwijschelding van aanslagen inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. LI);
- adres van A.Y. Rustveld te 's-Gravenhage betreffende kwijschelding van betaling van een aanslag inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. LII);
- adres van J. Broer te Monster betreffende aftrek van studiekosten voor de inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. LIII);
- adres van M.L. Postma te Rotterdam betreffende een betalingsregeling voor een aanslag inkomstenbelasting/premie volksverzekeringen (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. LIV);
- adres van J. Mulder-Krijger te Rotterdam betreffende een terugvordering van te veel ontvangen

huursubsidie (gedrukt stuk Eerste Kamer 1997-1998, nr. LV).

De **voorzitter**: Ik stel voor, de conclusies van de commissie over te nemen.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van de wetsvoorstellen:

- **Goedkeuring van het op 14 maart 1997 te Tallinn tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Republiek Estland tot het vermijden van dubbele belasting en het voorkomen van het ontgaan van belasting met betrekking tot belastingen naar het inkomen en naar het vermogen, met Protocol (Trb. 1997, 98 en 262) (25683);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (VII) voor het jaar 1998 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (25977);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (XIV) voor het jaar 1998 (wijziging samenhangende met de Voorjaarsnota) (25985);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven van het Huis der Koningin (I) voor het jaar 1997 (slotwet) (26038);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Algemene Zaken (III) voor het jaar 1997 (slotwet) (26039);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (XV) voor het jaar 1997 (slotwet) (26041);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 1997 (slotwet) (26042);**
- **Wijziging van de begroting van de uitgaven en de ontvangsten van het Ministerie van Justitie (VI) voor het jaar 1997 (slotwet) (26067).**

Voorzitter

Deze wetsvoorstellen worden zonder beraadslaging en zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van:
- **het wetsvoorstel Gemeentelijke herindeling in de Bommelerwaard (25655).**

De beraadslaging wordt geopend.

□

De heer **Van Dijk** (CDA): Voorzitter! Gemeentelijke herindelingsplannen plegen emoties op te roepen. Voor wie waarde hecht aan de betrokkenheid van de burger bij het openbaar bestuur is dat een goede zaak. In het geval van de Bommelerwaard lijkt het er meer op, dat na 18 jaar hangen en wurgen, na 18 jaar van pressie, van loze beloften en van voorstellingen die niet bleken te kloppen, een sfeer van berusting, van vermoeidheid en onvermijdelijkheid is ingetreden, van een gelopen race waaraan toch niets meer te veranderen is. Dat is geen goede zaak.

Voorzitter! De gemeente vormt de kleinste eenheid van integraal bestuur. Voor de burger een soort bestuurlijke woning, waarmee hij zich kan identificeren en die voor hem een herkenbaar referentiekader vormt. Gemeenten zijn niet op de tekentafel ontworpen en van bovenaf in het leven geroepen, maar historisch gegroeid. Herinneringen aan gemeenschappelijk gedeeld lief en leed scheppen vaak generaties lange banden. De minister weet uit eigen ervaring in zijn vorige functie hoe heftig de burger kan reageren als de integriteit van de stad waarin hij zich thuis voelt, wordt bedreigd.

Voorzitter! Voor ons is dit voldoende reden om uiterst zorgvuldig om te gaan met bestaande gemeenten. Voldoende reden ook voor een grote dosis gezond wantrouwen ten aanzien van tekentafelbenaderingen, waarin hele landsdelen op de schop worden genomen, vaak met vooropgezette ideeën en met gebruik van stereotiepe vormen van onderbouwing. Collega Boorsma heeft daar bij voorgaande herindelingsplannen op gewezen, en onze opvatting is sindsdien niet gewijzigd. Want gemeentelijke herindeling dreigt langs die weg een soort geloofsartikel te worden: herindeling moet. Hoe

meer je het herhaalt, hoe meer mensen het gaan geloven.

Voorzitter! Zeker, er kunnen goede redenen zijn om bestaande gemeenten op te heffen en samen te voegen. Maar die redenen moeten wel geëxpliciteerd, getoetst en gewogen worden. Wat denkt men met de herindeling te bereiken? Welke problemen, welke knelpunten hoopt men ermee op te lossen? Hoe kijkt de bevolking zelf tegen die problemen aan? En dan het beginsel van de proportionaliteit. Gemeentelijke herindeling behoort tot de zwaarste middelen. Hadden de problemen mogelijk met minder ingrijpende maatregelen kunnen worden opgelost?

Voorzitter! Wij zijn niet ver gekomen toen wij de vorige bewindsvrouw dit soort vragen stelden. Wat antwoordde zij op onze vragen? "Mogelijke knelpunten zijn niet het leidend uitgangspunt geweest, maar de ontwikkelingen in de toekomst. Vanwege de toenemende complexiteit van de samenleving in zijn algemeenheid dienen de gemeenten voor die toekomst voldoende te zijn toegerust om alle taken te vervullen." Gewezen werd ook op "het groeiende takenpakket, waarmee de gemeenten te maken krijgen als gevolg van de decentralisatie van rijkstaken".

Voorzitter! Bij elk herindelingsvoorstel zou een dergelijke onderbouwing als rijkelijk vaag en stereotiep moeten worden beschouwd. In het geval van de Bommelerwaard is een dergelijke vaagheid nog verbazingwekkender. Wat is het geval? Reeds achttien à twintig jaar geleden werd gemeend, dat herindeling van de Bommelerwaard nodig was om de nodige bestuurskracht te garanderen. Reeds vijftien jaar of langer zijn we bezig met decentralisatie en vergroting van het gemeentelijk takenpakket. Men zou dus mogen verwachten, dat na achttien jaar stagnatie in de herindelingsplannen de problemen en knelpunten tot crisishoogte gestegen zijn, althans benoemd en geëxpliciteerd zouden moeten kunnen worden. Dat blijkt niet het geval te zijn en dat maakt ons wantrouwig. In deze situatie is straks, achteraf, niet goed vast te stellen of de herindeling de gewenste vruchten heeft afgeworpen. We weten namelijk niet welke vruchten we hadden verwacht.

Voorzitter! Het is vandaag de eerste keer dat we de bewindsman hier ontmoeten. Ik wil van die gelegenheid gebruik maken om hem natuurlijk allereerst namens onze fractie welkom te heten en hem veel zegen bij het uitoefenen van zijn nieuwe taken toe te wensen. Ik wil hem echter ook uitnodigen om ons zijn beleidsvisie te geven op de gemeentelijke herindelingsproblematiek in wat bredere zin. Ja, allereerst natuurlijk de vraag waarom hij de voorgestelde herindeling van de Bommelerwaard nodig acht, maar vervolgens willen wij ook weten door welke uitgangspunten en criteria hij zich zal laten leiden bij het herindelingsbeleid in de zojuist begonnen kabinetsperiode.

Het is al weer enige tijd geleden, dat wij het getalscriterium als leidend uitgangspunt hebben laten vallen. Terecht, omdat er geen lineair verband bestaat tussen inwoneraantal enerzijds en bestuurskracht en bestuurskwaliteit anderzijds. Soms zou men denken, dat eerder het omgekeerde het geval is. Maar door welke uitgangspunten en criteria dienen wij ons dan te laten leiden? Deelt de bewindsman ons uitgangspunt, dat men alleen tot gemeentelijke herindeling dient over te gaan als aantoonbare problemen en knelpunten, die van gemeente tot gemeente en van regio tot regio sterk kunnen verschillen, daartoe nopen en als die problemen en knelpunten niet met minder ingrijpende maatregelen kunnen worden opgelost? Zo neen, welke uitgangspunten zijn voor hem dan doorslaggevend?

Hoeveel gewicht kent hij toe aan de mening van de bevolking in de betrokken gemeenten en aan welke eisen dient de raadpleging van die bevolking te voldoen? Welk gewicht kent hij toe aan de mening van de lokale bestuurders? En hoe groot moet hun keuzevrijheid zijn om nog als valabel uitgangspunt te dienen?

Terugkerend naar de Bommelerwaard zal men ons ongetwijfeld tegenwerpen, dat de gemeentebesturen toch maar ingestemd hebben met het nu voor ons liggende plan. Van die gemeentebesturen zijn er in een later stadium slechts twee spijtoptanten geworden. Je moet als Eerste-Kamerlid van goeden huize komen om je tegen zo'n lokale keuze te verzetten. Dat is ook zo. Maar wie zijn oor te luisteren legt, kan zich niet aan de indruk onttrekken dat stevige